



ภาษีเจริญ ต้นแบบ 'ครู'..พื้นที่สุขภาวะ

เรื่อง : ดุจดอน กรณที่แสง

“บ ยะแปลงร่างเป็นเงินออม
โรงเพาะเห็ดชุมชน ทางเดิน
อุโมงค์ผัก ห้องเรียนเกษตร
อินทรีย์ ทูตพื้นที่สุขภาวะรุ่นจิวตัวน้อย ฯลฯ..”
ก้าวย่าง 4 ปีที่ผ่านมาของโครงการ
พัฒนาภาษีเจริญให้เป็นพื้นที่สุขภาวะ นำร่อง
เป็นเขตแรกของกรุงเทพมหานคร มีเรื่องราว
ความสำเร็จของชุมชนเกิดขึ้นมากมาย
ถ่ายทอดผ่านนิทรรศการ **“พื้นที่สุขภาวะ
เขตภาษีเจริญ : แคลคูลัส..พื้นที่ที่
เปลี่ยน..เป็นพื้นที่สุขภาวะ”**

งานนี้ จัดขึ้นที่ใต้สะพานคลอง
บางซื่อแก่ง พุทธมณฑลสาย 1 พื้นที่
ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นที่รกร้าง เต็มไปด้วยขยะ
เน่าเหม็น แต่วันนี้ แปรเปลี่ยนมาเป็นต้นแบบ
การจัดการพื้นที่ใต้สะพาน **“แหล่งเรียนรู้
และเกษตรอินทรีย์”** ของชุมชนเลิศสุขสม
1 ใน 10 ต้นแบบ **“ครู”** พื้นที่สุขภาวะของ
เขตภาษีเจริญ ที่พร้อม ถ่ายทอดบทเรียนสู่
พื้นที่ชุมชนเมืองอื่นๆ สอดรับกับแนวคิด
‘1 เขต 1 ชุมชนสุขภาวะ’ เพิ่มพื้นที่สีเขียว
แบบมีส่วนร่วม ซึ่งกทม.เตรียมเดินหน้านำผลักดัน

โดยรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร **ทวิศักดิ์
เลิศประพันธ์** ยกให้โมเดลของชุมชน
สุขภาวะที่เขตภาษีเจริญเป็นตัวอย่างที่ดี
ของการมีส่วนร่วมของชุมชน นักวิชาการ
มหาวิทยาลัย ภาคประชาสังคม และภาครัฐ
ที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนใน
ชุมชนได้ตรงจุด ซึ่งอยากให้ทุกเขตได้ศึกษา
เป็นต้นแบบนำไปปรับใช้พัฒนาในพื้นที่

นอกจากสถานที่จัดนิทรรศการที่ใช้
พื้นที่จริงใต้สะพานข้ามคลองที่มี **ชุมชน
เลิศสุขสม** เป็นต้นแบบแหล่งเรียนรู้แล้ว
งานนี้ ยังมีผลิตภัณฑ์ที่ทั้งเด็ดสุด เห็นทอดกรอบ
แหม่มเห็ด น้ำพริกจาก**ชุมชนคลองลาดภาษี**
ต้นแบบแหล่งเรียนรู้การจัดการพื้นที่ที่
สุขภาวะ จากชุมชนที่เดิมเคยใช้ชีวิตแบบ
ต่างคน ต่างอยู่ หันมาร่วมมือกันจัดการพื้นที่
แคบ รกร้าง ไร้ประโยชน์ ให้กลายเป็นพื้นที่
ของเห็ดนางฟ้า เห็ดภูฐาน ออกดอกชูช่อ
สวยงาม พิสูจน์ให้เห็นว่าเรามีพื้นที่เพียง
7.5 ตารางวา ไม่ใช่ข้อจำกัดของการปลูกเห็ด
ในเมืองกรุง ซึ่งสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตเห็ด

ได้ถึง 220 กิโลกรัมต่อเดือน จากโรงเพาะเห็ด
แนวตั้ง ซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้
ของสมาชิกชุมชน โดยมีภาคีเครือข่าย

เข้ามาหนุนเสริม

ขณะที่ **ชุมชนพูนบำเพ็ญ** มาพร้อม
ไอเดียการปรับเส้นทางเดินเท้า สู่เส้นทาง
อาหารชุมชน ในรูปแบบทางเดินอุโมงค์
ผักที่เริ่มก่อรูปก่อร่าง พร้อมกับต้นแบบสถานี
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อสืบทอดสานต่อ
วัฒนธรรม ทั้งด้านดนตรีไทย ขนมไทย
ภูมิปัญญาท้องถิ่น และธรรมชาติที่คงอยู่
แปรเปลี่ยนเป็นมูลค่า ด้วยการจัดทำเป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงตลาดน้ำ

ชุมชนศิริรินทร์และเพื่อน กับการแบ่งปัน
ประสบการณ์ต้นแบบแหล่งเรียนรู้ด้านการ
จัดการขยะ ที่เริ่มต้นจากกิจกรรมหน้าบ้าน





พศ.ดร.กุลธิดา จันทรเจริญ

นำมอง สร้างแรงบันดาลใจสู่การเกิดทีมจัดการขยะ ต่อยอดสู่การจัดการขยะหรือสิ่งของไร้ค่าแปลงร่างเป็นของใช้ สร้างรายได้เสริม เช่นเดียวกับ **ชุมชนหลังม.สยาม** ที่มีกระบวนการจัดการสิ่งเหลือใช้ให้เป็นของใช้ เช่น กระถาง กระเป๋ ตูกดากลายเป็นสินค้า 3Rs Market ซึ่งต่อยอดมาจากกลไกการบริหารจัดการขยะในชุมชน

นอกจากนี้ ยังมีต้นแบบโรงเรียนพื้นที่สุขภาวะ อย่าง ร.ร.บางจาก(โกล-ประเสริฐรัฐกิจ), ร.ร.วัดทองศาลางาม และ ร.ร.วัดอังก้าว ที่เป็นแหล่งเรียนรู้การจัดการขยะและการทำเกษตรอินทรีย์ ผ่านนโยบายการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงการจัดการพื้นที่สุขภาวะกับกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน

ต้นแบบสถานประกอบการภาคเอกชน ด้านสิ่งทอ อย่าง แกมมา อินดัสตรี้ส์ จำกัด แหล่งเรียนรู้การคัดแยกขยะโดยกระบวนการมีส่วนร่วมในองค์กรที่ย้อนกลับคืนมาเป็นสวัสดิการพนักงาน ปิดท้ายด้วย**ชุมชนวิจิตรสัมพันธ์** ซึ่งพร้อมเปิดบ้านต้อนรับผู้มาเยือนในฐานะต้นแบบการรวมพลังผู้สู่วัยจิตอาสาโดยใช้กิจกรรมร่ำไม่พลอง เป็นสื่อกลางในการพัฒนาต้นแบบพื้นที่สุขภาวะ

บทเรียนจาก 10 พื้นที่ต้นแบบเหล่านี้เป็นบทพิสูจน์ให้เห็นได้เป็นอย่างดีว่า พื้นที่ไม่ใช่ข้อจำกัดของสุขภาวะไม่ว่าจะอยู่ตรงไหนหรือพื้นที่อะไร คนเมืองก็สามารถมีสุขภาวะที่ดีได้ ซึ่งทั้งหมดเกิดขึ้นภายในระยะเวลาเพียงแค่ 4 ปีของโครงการพัฒนาพื้นที่

สร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะ (Healthy Space) บริบทเมืองนำร่องเขตภาชีเจริญ ซึ่งเป็นความร่วมมือกันระหว่างศูนย์วิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (ศวพช.) มหาวิทยาลัยสยาม ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานเขตภาชีเจริญ

พศ.ดร.กุลธิดา จันทรเจริญ ผู้อำนวยการศวพช.มหาวิทยาลัยสยาม และเลขาธิการมูลนิธิวิจัยเพื่อพัฒนามนุษย์และชุมชน เล่าว่า

ภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของหลายชุมชนในพื้นที่เขตภาชีเจริญเหล่านี้ เริ่มต้นจากสิ่งที่ทุกคนเคยบอกว่า “เป็นไปไม่ได้” ยังไม่น่าเชื่อคือน้ำเน่า เคยอยู่มาอย่างโรก็คงต้องอยู่แบบนั้น แต่ในที่สุดสิ่งที่ดูเหมือนจะเป็นไปไม่ได้ ก็สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ด้วยการสร้างพลังชุมชนจากการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมโดยมีชุมชนเป็นพระเอก เอาปัญหา

ของชุมชนเป็นตัวตั้ง โดยเริ่มขับเคลื่อนโครงการครั้งแรกในปี 2555 เริ่มจากการกระบวนการพูดคุย ปรับกระบวนการคิดโดยตั้งคำถามให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาในพื้นที่และอยากเปลี่ยนแปลงด้วยตัวเอง

“ชุมชนต้องมาก่อนเป็นอันดับหนึ่ง เมื่อชุมชนมีความเข้าใจและอยากทำอะไรๆ นั่นคือจิตสำนึกความเป็นเจ้าของพื้นที่ที่จะเกิดขึ้น ในขณะที่หน่วยงานภาครัฐต้องเข้าใจกระบวนการพัฒนาที่ต้องมีบทบาทเป็นผู้หนุนเสริม ไม่ใช่การแจกหรือเริ่มต้นด้วยเงินนำ แต่ต้องให้เบ็ดเตล็ดการแจกปลาและอย่าทำโดยการหว่าน แต่ต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

4 ปีที่ผ่านมา สิ่งที่ได้คิดว่าเป็นไปไม่ได้ในการจัดการพื้นที่ที่เป็นข้อจำกัดของเมืองได้รับการพิสูจน์ว่า เพียงแค่คุณปรับ พื้นที่ก็จะเปลี่ยนเป็นพื้นที่สุขภาวะ ในวันนี้ พื้นที่รกร้าง ไร่ประโยชน์ หรือพื้นที่ที่จำกัดของ 53 ชุมชนในเขตภาชีเจริญ ได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่สุขภาวะแล้วกว่า 12,204 ตารางวา ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับราคาที่ดินตามการประเมินแล้วจะพบว่า พื้นที่เหล่านี้มีมูลค่าถึง 212 ล้านบาท นอกจากนี้ ยังเป็นการปรับกระบวนการของคนในพื้นที่ ความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัด คือ คนในชุมชนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ปัจจุบัน ยังขยับสู่การเป็นครุต้นแบบพื้นที่สุขภาวะ 10 พื้นที่ ซึ่งมีจุดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง

ก้าวต่อไปของการขับเคลื่อนสู่ปีที่ 5 เรามองถึงความเป็นไปได้ในการขยายพื้นที่ดำเนินงานไปยังพื้นที่ใหม่ในเขตทวีวัฒนา รวมถึงตั้งทั้ง 50 เขตในกทม.เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ของการขับเคลื่อนงานพัฒนาพื้นที่สุขภาวะในกทม.” พศ.ดร.กุลธิดา กล่าวถึงทิศทางของการขับเคลื่อนก้าวต่อไป

ด้าน ดร.นพ.ไพโรจน์ เสาน่วม ผู้อำนวยการสำนักสร้างเสริมวิถีชีวิตสุขภาวะ สสส. กล่าวว่า 4 ปีของการขับเคลื่อนต้นแบบพื้นที่สุขภาวะชุมชนในเขตกทม. ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นเด่นชัด คือ กระบวนการทำงานในชุมชนที่มีความเข้มแข็งขึ้น เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น มีพื้นที่ขยายกว้างมากขึ้น

และยังสามารถเป็นต้นแบบให้พื้นที่ต่างๆ เข้ามาเรียนรู้ และปรับกระบวนการนำไปใช้เพื่อจัดการข้อจำกัดเชิงพื้นที่ สร้างสุขภาวะคนเมืองให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็น การปรับเปลี่ยนพื้นที่รกร้าง ให้เป็นพื้นที่สีเขียว พื้นที่ออกกำลังกาย หรือแปลงผักในชุมชน ซึ่งในอนาคต สสส.คาดหวังที่จะขยายการขับเคลื่อนไปสู่พื้นที่เขตอื่นๆ ของกทม. เพื่อให้โมเดลพื้นที่สุขภาวะดี ซึ่งสามารถสร้างได้โดยไม่จำกัดพื้นที่แผ่ขยายไปทั่วทุกพื้นที่

ขณะที่เสียงสะท้อนจาก **ชนิสรา ละอองดี** ประธานชุมชนศิรินทร์และเพื่อนในสาธิตตัวแทน 10 พื้นที่ต้นแบบสุขภาวะเขตภาชีเจริญ บอกว่า 4 ปีที่ผ่านมา สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชน นอกจากความเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ จากการปรับเปลี่ยนพื้นที่รกร้างให้สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชนแล้ว ในด้านสังคมยังก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ร่วมกันคิดร่วมกันทำ เมื่อได้ทำด้วยมือและเห็นการเปลี่ยนแปลงด้วยตัวเอง จึงทำให้คนในชุมชนเกิดความเป็นเจ้าของ เกิดการมีส่วนร่วม เกิดความรักในพื้นที่ที่อยากจะพัฒนาชุมชนต่อไปให้ดียิ่งขึ้น



ชนิสรา ละองดี

“ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ ก้าวแรก
ต้องมาจากชุมชนมองเห็นปัญหาร่วมกันก่อน
คำถามต่อมาคืออยากแก้ไขมัย และสิ่งที่จะ
ทำร่วมกันคืออะไร หน่วยงานที่เข้ามาชวน
ทำ ต้องให้ชุมชนคิดค้นจากปัญหาของตนเอง

เพราะถ้าชุมชนไม่เห็นว่าเป็นปัญหา หรือ
นี่คือเรื่องของเขา ก็ยากที่จะสำเร็จ

การทำงานชุมชนเป็นเรื่องที่ต้องใส่ใจ
มุ่งมั่น ทำด้วยจิตอาสาเพื่อตัวเรา สังคม
สิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องขอบคุณภาคีเครือข่าย
ทุกภาคส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วม เพราะลำพัง
เพียงชุมชนอย่างเดียว คงไม่สามารถ
ดำเนินการเองได้ทั้งหมด แต่ต้องอาศัยพลัง
เครือข่ายเข้ามาหนุนเสริมเพื่อให้ชุมชนมีพลัง
ที่จะก้าวเดินต่อไป แต่จะยั่งยืนหรือไม่ก็
ต้องขึ้นอยู่กับตัวชุมชน ซึ่งต้องมีความเป็น
เจ้าของ และรักในพื้นที่ของตัวเอง” ตัวแทน
ผู้นำชุมชนถอดบทเรียน 4 ปี ของการพัฒนา
พื้นที่สุขภาวะภาชีเจริญ

พวกเขาร้อมแล้ว ที่จะก้าวสู่เป็นแหล่ง
เรียนรู้ในฐานะต้นแบบ“ครู”พื้นที่สุขภาวะ
แบ่งปัน ต่อยอด ขยายผลสู่พื้นที่อื่นๆ